Η κοινωνική οικονομία είναι αναγκαία συνθήκη στην εποχή μας για δυο βασικούς λόγους πρώτον¨: για αντιμετώπιση του κοινωνικού οικονομικού αποκλεισμού και της φτώχειας και δεύτερον: για τη διεύρυνση της απασχόλησης σε τομείς κοινωνικής ωφέλειας, οι οποίοι παρόλο που είναι ζωτικής σημασίας εγκαταλείπονται από τον ιδιωτικό τομέα λόγω έλλειψης κερδοφορίας. Αντίθετα στην κοινωνική οικονομία τα πράγματα που μπορούν να λειτουργούν χωρίς κέρδος, με κοινωφελείς σκοπούς με τις μη κερδοσκοπικές επιχειρήσεις και συνεταιρισμούς και έτσι η οικονομική δραστηριότητα μπορεί να διευρύνεται.

Ένας άλλος λόγος είναι η μετάβαση, που γίνεται με τον τεχνολογικό εκσυγχρονισμό, το πέρασμα από τη 2η και 3η βιομηχανική επανάσταση στην 4η βιομηχανική επανάσταση, που φέρνει μαζί με την ανάπτυξη της παραγωγικότητας ως επακόλουθο, και τον εργασιακό μετασχηματισμό που συντελείται με τη συρρίκνωση της μισθωτής εργασίας στη βιομηχανία και τις υπηρεσίες.
Τέτοιοι μεγάλοι εργασιακοί μετασχηματισμοί συνέβησαν ιστορικά με την μεγάλη γεωργική επανάσταση πριν 6.000 περίπου χρόνια, ανάλογοι μετασχηματισμοί επίσης έγιναν με την βιομηχανική επανάσταση τους τελευταίους τρεις αιώνες και ανάλογος είναι και σήμερα ο εργασιακός μετασχηματισμός περνώντας τη βιομηχανική εξειδίκευση στη ψηφιακή εποχή και τη τεχνητή νοημοσύνη.
Αυτός ο εργασιακός μετασχηματισμός είναι που συρρικνώνει τη μισθωτή εργασία και δημιουργεί ταυτόχρονα τις αναγκαίες συνθήκες ανάπτυξης της κοινωνικής οικονομίας καθώς, υπάρχει πίεση για την αυταπασχόληση και τον συνεργατισμό που αποτελεί τελικά προϋπόθεση για την κοινωνική οικονομία.
Η δύναμη της ανάγκης είναι ακατανίκητη και αυτό πρέπει να έχουμε υπόψη μας όταν προβάλλουμε την κοινωνική οικονομία ως εναλλακτική στον ιδιωτικό και δημόσιο τομέα. Γιατί μόνο η αδυναμία του ιδιωτικού και δημόσιου τομέα να παρέχει όσες θέσεις εργασίας χρειάζονται , για την αντιμετώπιση της ανεργίας και την αντιμετώπιση του οικονομικού αποκλεισμού, αφήνει ζωτικό χώρο για την ανάπτυξη της κοινωνικής οικονομίας. Το 30% της ανεργίας των νέων στις μεσογειακές χώρες μαρτυρά την αδυναμία του δημόσιου και ιδιωτικού τομέα της οικονομίας να καλύψουν αυτό το έλλειμμα.
Προφανώς, ο κρατικός παρεμβατισμός έχει φτάσει στα όρια του σε σχέση με την αντιμετώπιση του κοινωνικού αποκλεισμού και της ανεργίας και χρειάζεται τη συμπληρωματικότητα της κοινωνικής οικονομίας. Σχεδόν όλες οι πολιτικές και οι στρατηγικές για την αντιμετώπιση της ανεργίας βασίζονται στο μοντέλο ενίσχυσης της μισθωτής εργασίας κυρίως με την διαδικασία της

2

συνεχιζόμενης επαγγελματικής κατάρτισης. Η αντιμετώπιση όμως της ανεργίας μέσα από το καθεστώς της μισθωτής εργασίας όπως αναφέραμε έχει τα όριά της και δεν μπορεί να αποτελεί καθολική λύση.

Ας σκεφτούμε μόνο πως στην προβιομηχανική περίοδο οι μισθωτοί ήταν ένα περιορισμένο ποσοστό στο σύνολο της προσφοράς και ζήτησης εργασίας. Ενώ στη βιομηχανική περίοδο το ποσοστό αυτό απογειώθηκε και σε ορισμένες χώρες έφτασε το 90% των απασχολούμενων, ωστόσο τίποτε δεν μας εγγυάται ότι αυτό το σενάριο θα συνεχιστεί.

Στη μεταβιομηχανική εποχή που ήδη διανύουμε, το υψηλό ποσοστό της μισθωτής εργασίας αποβαίνει μειούμενο έναντι της συνολικού όγκου της απασχόλησης για μία σειρά λόγους που θα εξετάσουμε στη συνέχεια. Στη πραγματικότητα έχουμε μια αντίστροφη μέτρηση υπέρ της αυτοαπασχόλησης που σε ορισμένες περιπτώσεις θυμίζει προβιομηχανική περίοδο.

Οι αντικειμενικές παραγωγικές συνθήκες δεν ευνοούν πλέον την μονομέρεια στις πολιτικές απασχόλησης του κράτους και της αγοράς. Ειδικότερα, αυτό συμβαίνει καθώς, υπάρχει ένα σημαντικό κομμάτι της πραγματικής οικονομίας που αναδύεται πέραν του κράτους και της αγοράς και το οποίο αναφέρεται στο συνεργατικό μοντέλο των επιχειρήσεων.

Στη μετάβαση από την 3η στην 4η βιομηχανική επανάσταση, η εργασία αντιμετωπίζει εκτός των άλλων την πρόκληση για βαθιά αναδιάρθρωση, η οποία θεσμικά πρέπει να διευθετηθεί και να προσαρμοστούν οι κατάλληλες πολιτικές.

Μέχρι τα τέλη περίπου του 20ου αιώνα γνωρίζαμε ότι οι νέες επενδύσεις και η ανάπτυξη δημιουργούσαν αυτομάτως και νέες θέσεις εργασίας. Τώρα όμως, που στις μεγάλες βιομηχανικές επιχειρήσεις και υπηρεσίες, ο τεχνολογικός εκσυγχρονισμός καταργεί σε μεγάλο βαθμό τα εργατικά χέρια χρειάζεται αναθεώρηση.

Ο κρατικός παρεμβατισμός υπέρ της ενεργούς ζήτησης έχει επίσης φτάσει στα όρια του. Οι συνέπειες της υπέρ-αυτοματοποίησης, της ψηφιακής τεχνολογίας και της ρομποτικής περιορίζουν τις θέσεις εργασίας χωρίς αντίβαρο στην διεύρυνση της απασχόλησης.

Κάτω από αυτό το ασφυκτικό κλίμα οι μικρομεσαίες επιχειρήσεις «έντασης εργασίας» συμπιέζονται και δημιουργείται ένας κενός χώρος επιχειρηματικής δραστηριότης καθώς, δεν έχουν επαρκή κεφάλαια για να αντέξουν τον μεγάλο ανταγωνισμό. Για παράδειγμα το 1/3 περίπου των μικρομεσαίων επιχειρήσεων έκλεισε στον Ευρωπαϊκό Νότο μετά το 2008.

Το αποτέλεσμα είναι η στάσιμη ανεργία ενώ πολλοί εργαζόμενοι αναγκάζονται να γίνουν αυτοαπασχολούμενοι, □□και εργαζόμενοι από το σπίτι. Και αυτό φυσικά έρχεται σε αντίθεση με την καθιερωμένη αντίληψη πως κάθε τεχνολογική πρόοδος αναπτύσσει απεριόριστα τη προσφορά και τη ζήτηση εργασίας .

3

Το γεγονός ότι, με τη βιομηχανική επανάσταση αναπτύχθηκε σε υψηλό βαθμό το επίπεδο μισθωτής εργασίας, δεν σημαίνει ότι με την περαιτέρω αυτοματοποίηση, την ρομποτική και την επιστήμη των υπολογιστών θα έχουμε την ίδια τάση.
Ακριβώς το αντίθετο συμβαίνει με τη νέα τεχνολογική επανάσταση και το ψηφιακό κράτος και τις τράπεζες, ενώ αναμένεται πλήρης ανατροπή στη μονοδιάστατη μισθωτή εργασία. Ο περιορισμός είναι δεδομένος ότι και να λένε οι επί μέρους στατιστικές για τη μισθωτή εργασία.
Επίσης, είναι γνωστό πως ένα μεγάλο μέρος της συμβατικής βιομηχανίας μετακινήθηκε στο τρίτο κόσμο. Στην Κίνα τις Ινδίες, το Βιετνάμ στην Πολυνησία, δημιουργώντας μεγάλες πιέσεις ανεργίας στη Δύση.
Προβάλλοντας τα στατιστικά στοιχεία εξέλιξης της μισθωτής εργασίας στη Δύση, που αριθμεί 800 εκατομμύρια πολίτες, δεν είναι αντικειμενικά σωστό να μην συνυπολογίζουμε στην εξίσωση τα άλλα πέντε (5) με έξι (6) δισεκατομμύρια του παγκόσμιου πληθυσμού και της προσφοράς εργασίας στο παγκοσμιοποιημένο οικονομικό σύστημα.
Αυτό που επίσης μπορούμε να παρατηρήσουμε είναι ότι νόμος της «προσφοράς και της ζήτησης» στην εργασία, δεν αυτορυθμίζεται τουλάχιστον όσο υπόσχονται οι κλασικές θεωρίες και οι κρατικές παρεμβάσεις δεν γίνεται πάντα με ορθολογικό τρόπο για τις ανάγκες της κοινωνίας.
Μπορεί να ανταποκρίνονται βέβαια στις προϋποθέσεις της οικονομικής μεγέθυνσης και στη παραγωγή πλούτου, αγνοούν, ωστόσο, το κομμάτι εκείνο που ζει μέσα στη φτώχεια. Παραδόξως εκείνο που βλέπουμε ως παρατηρητές είναι ότι η επιστήμη για την καταπολέμηση της φτώχειας βρίσκεται στο περιθώριο.
Η κλασική η εργασιακή θεωρία της αξίας, δεν λειτουργεί όπως πιστεύεται αποδοτικά και εξ αντικειμένου χρειάζεται αναθεώρηση. Σύμφωνα με τη σκέψη τριών κλασικών οικονομολόγων, των Άνταμ Σμιθ, Ντέιβιντ Ρικάρντο και τ Καρλ Μαρξ, η Θεωρία της Αξίας επικεντρώνεται στην εργασία. Ο Σμιθ προτείνει την εργασία ως μέτρο της αξίας, με την έννοια ότι είναι ένα μέσο για να εκφραστεί η αγοραστική δύναμη του εμπορεύματος, όπως και το χρήμα για να εκφράσει την αγοραστική δύναμη του εμπορεύματος στην τιμή του. Υπό αυτήν την έννοια, η εργασία είναι απλώς ένα μέτρο αξίας, ένα «πραγματικό πρότυπο» μέτρησης.
Ο Ρικάρντο υποστήριξε ότι όλη η παραγωγή προέρχεται τελικά από την απασχόληση εργασίας, το κεφάλαιο και τη γη. Υποστήριξε δηλαδή ότι η αξία των αγαθών επηρεάζεται από την ποσότητα του κεφαλαίου σε μορφή εργαλείων που χρησιμοποιείται για την παραγωγή τους.
Ο Μαρξ υποστήριξε ότι, η εργασία ήταν η μόνη ουσία που δημιουργεί την αξία και ότι η συνολική εργάσιμη ημέρα χωρίζεται σε δύο μέρη, ένα από τα οποία αναπαράγει την επιβίωση της εργασίας, το άλλο από την οποία παρέχει την υπεραξία του κεφαλαίου.

4

Ο Κέυνς ο σπουδαίος οικονομολόγος του εικοστού αιώνα, παρατήρησε ότι, οι νέες τεχνολογίες προωθούσαν την παραγωγικότητα και μείωναν το κόστος εμπορευμάτων και υπηρεσιών με πρωτόγνωρους ρυθμούς. Μείωναν επίσης δραστικά τις ανθρωποώρες που απαιτούντο για την παραγωγή αγαθών και υπηρεσιών. Έτσι εισήγαγε τον όρο της “τεχνολογικής ανεργίας’.
Ο Κέυνς έσπευσε να προσθέσει ότι η τεχνολογική ανεργία, παρά το ότι βραχυπρόθεσμα είναι ενοχλητική μακροπρόθεσμα συνιστά μία μεγάλη ευλογία καθώς σημαίνει ότι η ανθρωπότητα θα περάσει στην αφθονία και θα εργάζεται λιγότερες ώρες.
Αν αυτό δεν έχει συμβεί ακόμη παρά την τεράστια τεχνολογική ανάπτυξη οφείλεται στο γεγονός ότι, τα μονοπώλια και οι πολυεθνικές εταιρείες που ελέγχουν τα μεγάλα κεφάλαια και τους επενδυτικούς πόρους τους κατευθύνουν αποκλειστικά σε τομείς υψηλής κερδοσκοπίας για τους οποίους δεν υπάρχει ελεύθερος ανταγωνισμός και επομένως είναι μύθος η έννοια της ανταγωνιστικότητας. Όπως για παράδειγμα συμβαίνει τώρα με την ενεργειακή κρίση.
Ζούμε μια σειρά από αντινομίες του συστήματος . Από τη μία πλευρά, ο μεγάλος ανταγωνισμός στην αναζήτηση του κέρδους μειώνει το ποσοστό κέρδους, και από την άλλη η τεχνολογική καινοτομία και η αυτοματοποίηση καθώς και η πνευματική ιδιοκτησία, εξασφαλίζουν υψηλή κερδοφορία για το Κεφάλαιο που αγοράζει, επενδύει σε καινοτομίες και κατέχει δικαιώματα ιδιοκτησίας.
Δημιουργώντας έτσι, νέους προνομιούχους τομείς στη κερδοφορία με λιγότερους εργαζομένους. Από την άλλη δεν μπορούμε να αγνοήσουμε πως καταστρέφονται τομείς έντασης εργασίας οι οποίοι δεν μπορούν να λειτουργήσουν μέσα στο κερδοσκοπικό πλαίσιο χωρίς κρατικές επιδοτήσεις.
Σύμφωνα, με αυτές τις εξελίξεις η κοινωνική οικονομία είναι αναγκαία συνθήκη και για έναν ακόμη λόγο. Το κράτος, καθώς μειώνεται το εύρος των μικρομεσαίων επιχειρήσεων και μειώνεται το εργατικό προσωπικό που απασχολείται είναι επόμενο να έχει μειωμένη φορολογική βάση και περιορισμένα έσοδα. Έτσι όχι μόνο δεν μπορεί να επεκτείνει τις προσλήψεις, αλλά, δεν μπορεί καν να τις διατηρήσει στο ίδιο επίπεδο, καθώς διαχειρίζεται απαραίτητα λιγότερους πόρους και πρέπει να καλύψει περισσότερες ανάγκες στην κοινωνική πολιτική και τα κοινωνικά οφέλη.
Η μισθωτή εργασία ήταν προϋπόθεση για τα κέρδη των επιχειρήσεων και τα κέρδη προϋπόθεση για τη δημιουργία νέων θέσεων εργασίας από τους εργοδότες. Όταν όμως με τη νέα τεχνολογική επανάσταση τα κέρδη δεν προέρχονται πλέον αποκλειστικά από αυτήν τη σχέση, αλλά κυρίως από αυτοματοποιημένες βιομηχανίες, την ρομποτική, χρηματοπιστωτικές αγορές και τράπεζες, με λίγους υπαλλήλους και περιορισμένη γραφειοκρατία, τότε εργοδότες που επιχειρούν σε παραδοσιακές αλλά αναγκαίες μικρές και μεσαίες επιχειρήσεις βρίσκονται σε δυσμενή θέση και αναγκάζονται να κλείσουν. Κι αυτό συμβαίνει καθώς εκλείπει το κίνητρο να διατηρήσουν τις

5
επιχειρήσεις τους επιφέροντας ως τελικό αποτέλεσμα να χάνεται και ένα σημαντικό μέρος από θέσεις εργασίας.
Η καταστροφή της μεσαίας τάξης μειώνει το εύρος της επιχειρηματικότητας στα μικρομεσαία στρώματα (επαγγέλματα) όπου χάνονται επιπλέον θέσεις εργασίας και στο τέλος όλα αυτά συντελούν στην πτώση του ιδεώδους του καταναλωτισμού. Οι νέες συνθήκες αλλάζουν και τα καταναλωτικά πρότυπα καθ' όσο η κοινωνία αναγκαστικά συνηθίζει σιγά – σιγά να πορεύεται με ένα πιο λιτό βίο που εστιάζεται στις βασικές ανάγκες ενέργεια – τροφή , κατοικία και φροντίδα υγείας.
Η τάση αυτή έγινε εμφανής στις μεσογειακές χώρες και παράδειγμα στην Ελλάδα είχαμε μετά την κρίση και το κλείσμο παραπάνω από 100.000 επιχειρήσεων από τις οποίες χάθηκαν και αντίστοιχες 1.000.000 θέσεις εργασίας.
Το έλλειμμα αυτό δεν πρόκειται να αναπληρωθεί για τον απλούστατο λόγο, ότι δεν δύναται να υπάρξουν στο μέλλον βιώσιμες ιδιωτικές επιχειρήσεις χωρίς κέρδος. Τα κέρδη υπάρχουν πλέον μόνο σε εκείνες τις μεγάλες επιχειρήσεις που εκμεταλλεύονται μαζικές αγορές, δημόσιες υποδομές και κατασκευές, διόδια, καύσιμα, ενέργεια, λιμάνια, μεταφορές χρηματοοικονομικές συναλλαγές.
Πολλοί άλλωστε μικρομεσαίοι βρίσκονται παγιδευμένοι στα χρέη και συνεχίζουν μόνο και μόνο για να μη χάσουν περιουσίες, τις οποίες απόκτησαν πριν την κρίση. Άλλοι για να εξασφαλίσουν απλώς ένα μισθό, σαν κι αυτό που παίρνουν οι υπάλληλοι τους.
Δεν πρόκειται λοιπόν ουσιαστικά για κερδοσκοπικές επιχειρήσεις αλλά για νέες δυνάμει μη κερδοσκοπικές επιχειρήσεις, οι οποίες εάν, θέλουν να επιβιώσουν στο νέο ασφυκτικό περιβάλλον του ανταγωνισμού πρέπει να στηριχθούν από το κοινωνικό περιβάλλον και τα κοινωνικά δίκτυα. Θα πρέπει επίσης να λάβουμε υπόψη ότι έρχεται η άνοδος της εργασίας στο σπίτι και την προσαρμογή σ᾽ αυτές τις νέες συνθήκες.
Το ερώτημα εδώ είναι ποιες είναι οι εναλλακτικές του συστήματος, πέρα από την μισθωτή εργασία στο κράτος και στον ιδιωτικό τομέα. Τι θα γίνει με το πλεονάζον εργατικό δυναμικό;
Αν ισχύει ότι η εργασία που χάνεται ανακαλύπτεται εκ νέου με νέες οργανωτικές μορφές και σε πολλούς νέους τομείς κοινωνικών υπηρεσιών, τότε πρέπει ν᾽ αναζητηθεί πέραν της αγοράς και του κράτους. Να αναζητηθεί στην κοινωνική οικονομία και κοινωνική επιχειρηματικότητα, καθώς ο ιδιωτικός τομέας πλέον δεν χρειάζεται για να λειτουργήσει όλο το όγκο της προσφοράς της μισθωτής εργασίας.
Αυτό συμβαίνει γιατί σε συνθήκες που καταστρέφεται ένα κομμάτι των μικρομεσαίων επιχειρήσεων, είναι αναγκασμένοι (και αυτό είναι εφικτό) να γίνουν «επιχειρηματίες οι συλλογικότητες, οι ενωμένοι καταναλωτές, μέλη μιας ολόκληρης κοινότητας με βάση το συνεταιριστικό μοντέλο

6
επιχειρηματικότητας. Υπάρχει η δυνατότητα να γίνουν επιχειρήσεις πολιτιστικά ιδρύματα και ανθρωπιστικές φιλανθρωπικές οργανώσεις. Αυτές δύναται να ενεργοποιήσουν ανενεργούς πόρους, κτίρια, εγκαταλελειμμένες εγκαταστάσεις, γη, κοινόχρηστους χώρους, δάση κ.λπ. σε συνεργασία με φορείς της Τοπικής Αυτοδιοίκησης. Αυτές (οι συμπράξεις) μπορούν να οργανώσουν ανενεργούς ανθρώπινους πόρους προσφέροντας κοινωνικές υπηρεσίες στον τομέα της διατροφής, της υγείας και των κοινωνικών υπηρεσιών. Επίσης, μπορούν να απασχολούν ανειδίκευτα άτομα για βοήθεια στο σπίτι. Σε αυτό το επίπεδο αναζήτησης εύρεσης εργασίας, μπορεί να αναπτυχθεί ένα νέο είδος οικιακής απασχόλησης οικοτεχνίας και βιοτεχνίας.
Το ζήτημα αυτό γίνεται περισσότερο κατανοητό σε ότι αφορά τις ενεργειακές πηγές της γης. Από την μια μεριά τα ορυκτά καύσιμα που διέπονται από το νόμο της σπανιότητας των πόρων, προκαλούν το πρόβλημα της ανισοκατανομής ενεργειακής φτώχειας. Και από την άλλη έχουμε τη δυνατότητα της διάδοσης των εναλλακτικών πηγών ενέργειας που μπορούν , αναπτυχθούν στο μεγαλύτερο κομμάτι της γης.
Και εδώ η κοινωνική οικονομία μπορεί να συμβάλει καθοριστικά με τα ενεργειακές κοινότητες που είναι ένας νέος θεσμός στην Ευρώπη. Ο ΗΛΙΟΣ ως πηγή ενέργειας πέρα από το κόστος της αρχικής κατάστασης συλλογής ενέργειας χαρακτηρίζεται από την αφθονία και αποτελεί δωρεάν ενέργεια, χάρις τις νέες τεχνολογίες άντλησης ενέργειας απευθείας από το Ήλιο αλλά και το μετασχηματισμό αυτής της ενέργειας σε υδρογόνο.
Αυτή η προοπτική που μόλις τα τελευταία χρόνια αναδεικνύεται φέρνει τεράστιες ανακατατάξεις του κεφαλαίου και της εργασίας. Μπορεί να μην αυξάνει αισθητά την απασχόληση αλλά απαλλάσσει τα νοικοκυριά και τις επιχειρήσεις από το δυσβάστακτο ενεργειακό κόστος συμβάλλοντας στη βιωσιμότητά τους και κατ΄επέκταση στη βιωσιμότητα θέσεων εργασίας.
Η οικονομική ολιγαρχία ασφαλώς δεν ενδιαφέρεται για την κοινωνική οικονομία. Στην εποχή μας ο σχεδιασμός της διευκολύνεται καθώς, η εργασία δεν είναι το απόλυτο μέτρο συγκέντρωσης του πλούτου ενώ το έλλειμμα της είναι η πηγή της φτώχειας. Επιπλέον παρεμβάλλονται κι άλλοι παράγοντες που υποκαθιστούν την πληρωμένη εργασία, με απλήρωτη ψηφιακή εργασία των χρηστών και καταναλωτών και πέρα από την αξία της γης, η πνευματική ιδιοκτησία.
Συμπερασματικά, οι παλαιές «κλασικές θεωρήσεις για την εργασία είναι μονοδιάστατες. Βλέπουν μόνο τη μία πλευρά του λόφου, ενώ σήμερα η εργασία είναι μία πολυδιάστατη υπόθεση. Υπάρχει βεβαίως η πληρωμένη μισθωτή εργασία στη μεγάλη κλίμακα, υπάρχει η αυτοεξυπηρέτηση, η αυτοαπασχόληση και ο εθελοντισμός της εργασίας, που συνεισφέρει στο συνολικό προϊόν της κοινωνίας. Το διαδίκτυο για παράδειγμα βρίθει από ψηφιακό περιεχόμενο και ελεύθερο λογισμικό προϊόν απλήρωτης εργασίας. Υπάρχουν επομένως τομείς της οικονομίας που τείνουν στη μείωση του κόστους, υπέρ του καταναλωτή όπως οι τομείς της πληροφορικής και της

7
ψηφιακής οικονομίας, όπως και οι ήπιες μορφές ενέργειας με πηγή τον ήλιο. Υπάρχουν και φυσικά μονοπώλια σε δημόσιες υποδομές που κατοχυρώθηκαν υπέρ ιδιωτών, από το ίδιο το κράτος τα οποία αυξάνουν αυθαίρετα το κόστος βλέπε ορυκτά καύσιμα.
Υπάρχουν και τομείς όπως ο διατροφικός τομέας και ο τομέας υγείας που δεν υποκαθίσταται η ανθρώπινη εργασία από ρομπότ και έχουν αυξανόμενες ανάγκες στην απασχόληση ανθρώπινο δυναμικού. Τομείς στους οποίους θα παραμείνει η ένταση εργασίας καθώς, δεν μπορεί να υποκατασταθεί από τις νέες τεχνολογίες. Όλα αυτά τα δεδομένα πρέπει να εξεταστούν και να συνυπολογιστούν πολύπλευρα.
Οι σχεδιαστές της εργασιακής πολιτικής θα πρέπει να λάβουν υπόψη όλες αυτές τις παραμέτρους αυτοαπασχόλησης και απλήρωτης εργασίας και όχι μόνο την παράμετρο της μισθωτής εργασίας, την οποία προσπαθούν να διατηρήσουν με συνεχόμενα προγράμματα κατάρτισης, ποντάροντας εκεί, που αντικειμενικά δεν μπορούν να δημιουργηθούν νέες θέσεις εργασίας.
Για να αντιμετωπιστεί το πρόβλημα της ανεργίας ο κοινωνικός αποκλεισμός και η φτώχεια χρειάζεται μια νέα θεωρία ένα νέο “λογισμικό’ για την αξία της εργασίας και της απλήρωτης ψηφιακής εργασίας στο διαδίκτυο καθώς έχουμε και μια άλλη υπόσταση της εργασίας.
Ο μετασχηματισμός πού γίνεται τώρα στο επίπεδο της οικονομίας και της εργασίας, δεν είναι όπως εκείνος ο μετασχηματισμός της χειρωνακτικής εργασίας στο παρελθόν σε μηχανική εργασία, που πάλι απαιτούσε εργατικά χέρια. Τώρα πρόκειται για πνευματική εργασία που μετασχηματίζεται σε τεχνητή νοημοσύνη που δεν υποκαθιστά μόνο τα εργατικά χέρια και την πνευματική εργασία περιορίζοντας τον ανθρώπινο παράγοντα μέσα στις επιχειρήσεις.
Το να βάζεις σήμερα μπροστά τη θεωρία του Adam Smith για να εξηγήσεις σύγχρονα φαινόμενα, είναι σαν να βάζεις τον Αριστοτέλη να μιλήσει για ένα άλλο σύστημα πέραν της δουλοκτησίας το οποίο γνώριζε.
Τα μεγάλα κέρδη σήμερα των μεγάλων επιχειρήσεων δεν βγαίνουν από την υπεραξία των πολύ καλά αμειβομένων υψηλόμισθων στελεχών τους, αλλά από την απλήρωτη εργασία αυτοεξυπηρέτησης πελατών μέσω του ψηφιακού κράτους των ψηφιακών τραπεζών των μεγάλων ψηφιακών επιχειρήσεων. Έχουμε δηλαδή, μία αυτοδιαχείριση και αυτοεξυπηρέτηση πελατών και ένα άυλο μηχανισμό κέρδους που εκμεταλλεύονται μεγάλες επιχειρήσεις μονοπωλιακού χαρακτήρα.
Με άλλα λόγια υπάρχει αυτό που θα μπορούσαμε να το χωρίσουμε σχηματικά και να το δούμε ως σχετικότητα στις αξίες της εργασίας, μέσα σε ένα οικονομικό σύστημα που δεν έχει ηθικές δεσμεύσεις για το είδος των δραστηριοτήτων που ασκεί ή που δεν ασκεί.

8

Το εκμεταλλευτικό σύστημα άνετα δύναται να κατασκευάζει νέα τυχερά παιχνίδια και τοξικά ομόλογα, την ίδια στιγμή που υπάρχουν τεράστιες κοινωνικές ανάγκες στο τομέα κοινωνικής πρόνοιας.

Η Google και η Facebook και άλλες πλατφόρμες στο διαδίκτυο δεν κερδίζουν τα τεράστια πράγματι μεγέθη κερδών, από την εργασία των υπαλλήλων τους, αλλά κυρίως από την απλήρωτη εργασία συσσώρευσης δεδομένων των ίδιων των μελών και καταναλωτών τους που διαχειρίζονται.

Υπό αυτή την έννοια οι μεγάλες επιχειρήσεις της ψηφιακής τεχνολογίας δεν χρειάζονται μόνο μισθωτούς αλλά, κυρίως καταναλωτές και πελάτες πού αγοράζουν τις υπηρεσίες τις οποίες οι ίδιοι κατέχουν και διαχειρίζονται, το διαθέσιμο λογισμικό και τα ρομπότ.

Υπάρχουν και άλλες συμβολικές και διανοητικές αξίες που γίνονται εμπόρευμα και προϋποθέσεις για συγκέντρωση πλούτου που δεν ορίζονται οριζόντια από τη μισθωτή εργασία.

Οι κάθε λογής αστέρες του αθλητισμού και της τέχνης που απολαμβάνουν τεράστιους μισθούς και οικονομικές απολαβές, δεν καθορίζονται από το ενιαίο σύστημα της μισθωτής εργασίας και σε καμία περίπτωση δεν μπορούν να δικαιολογηθούν με τη λογική της μετατροπής της ακατέργαστης ύλης σε χρήσιμα υλικά προϊόντα.

Από την άλλη υπάρχει, η συγκεντρωμένη πολιτιστική κληρονομιά, οι επενδύσεις της οικογένειας στην παιδεία, ο εθελοντισμός και η απλήρωτη πνευματική εργασία στο διαδίκτυο, που εκμεταλλεύεται άλλοτε το κράτος και άλλοτε ιδιωτικός τομέας για τη συγκέντρωση πόρων και διαχείριση πλούτου. Η αυξημένη φορολογία επίσης χρηματοδοτεί δραστηριότητες με συμβολική αξία στο πολιτισμό.

Τέλος, υπάρχει η Θρησκευτική πίστη, είτε απλά αθλητικές ομάδες που εκφράζουν χόμπι, και οπαδούς που τροφοδοτούν έμμεσα την οικονομική δραστηριότητα με μάζες πιστών και εθελοντών με ένα μεγάλο κύκλο κερδοσκοπίας.

Σ΄ αυτά τα πεδία ο νόμος της «προσφοράς και της ζήτησης» δεν υποκύπτει στις υλικές ανάγκες, αλλά στο συλλογικό φαντασιακό που έχει σχέση με τις ψυχαγωγικές ανάγκες που έχουν διαμορφωθεί μέσα στην κοινωνία και γίνονται «προϊόν» με την πολλαπλασιαστικό αποτέλεσμα που λαμβάνει χώρα στη τηλεόραση και στο διαδίκτυο.

Για αυτούς τους λόγους έχει τόσο μεγάλη σημασία η κουλτούρα και η προπαγάνδα που ασκείται κάθε φορά, προς τα που θα γίνουν οι επενδύσεις και που δημιουργούνται πράγματι οι νέες θέσεις εργασίας.

Όταν το “προϊόν” είναι το θέαμα και μέσω αυτού οι διαφημίσεις και όχι ο “άρτος” η πρόνοια και η περίθαλψη των ανθρώπων, τότε οι θέσεις εργασίας συνεχώς θα περιορίζονται. Αντίθετα οι θέσεις εργασίας μπορούν να

9

αυξάνονται όσο αναπτύσσεται η κοινωνική οικονομία, με κοινωφελείς

σκοπούς στις πραγματικές ανάγκες των ανθρώπων.
Αυτό το νόημα στο μετασχηματισμό της εργασίας μπορούμε να το κατανοήσουμε καλύτερα τώρα με την παγκόσμια κρίση στη ενέργεια όπου το διακύβευμα είναι η σταδιακή κοινωνικοποίηση της ενέργειας μέσα από τις ενεργειακές κοινότητες.
Στη μελέτη αυτή, χρειάζεται να προσδιορίσουμε ποιο είναι το αντικείμενο της κοινωνικής επιχειρηματικότητας αλλά και το υποκείμενο που κινητοποιεί τις παραγωγικές διαδικασίες.
Το αντικείμενο είναι:
 Ενεργειακός τομέας με στόχο την κοινωνικοποίηση της ενέργειας μέσα από τους ενεργειακούς συνεταιρισμούς.
 Ο διατροφικός τομέας με στόχο την διατροφική αυτάρκεια με τη συμβολαιακή κοινωνική Γεωργία.
 Ο τομέας υγείας με στόχο νέες συνεργατικές δομές κοινωνικοποίησης της υγείας.
 Ο τομέας της κοινωνικής κατοικίας
 Ο τομέας περιβάλλοντος με στόχο τη συμμετοχική πράσινη - κοινωνική επιχειρηματικότητα.
 Ο τομέας τοπικής Αυτοδιοίκησης με στόχο την ανάπτυξη της κοινωνικής επιχειρηματικότητας στην τοπική αυτοδιοίκηση
 Με την (Η) ψηφιακή κοινωνική επιχειρηματικότητα
 Ο τομέας πολιτισμού με στόχο την κοινωνική πολιτιστική επιχειρηματικότητα.
 Στις συνεταιριστικές τράπεζες και τα ασφαλιστικά ταμεία.

Το υποκείμενο της κοινωνικής επιχειρηματικότητας στην προσφορά και ζήτηση εργασίας προσδιορίζεται από τις συλλογικές οργανώσεις της κοινωνίας πολιτών και τους συνεταιρισμούς.
Ο συνεργατισμός και το κοινωνικό κεφάλαιο είναι ο καθοριστικός παράγοντας κινητοποίησης των δυνάμεων της εργασίας, απέναντι στους τους υλικούς και ανθρώπινους πόρους που παραμένουν ανενεργοί, στο πλαίσιο της προσφοράς και ζήτησης εργασίας από τον ιδιωτικό τομέα. Αυτή η προσέγγιση συνειδητότητας μπορεί να επιδράσει καταλυτικά στη δημιουργία θέσεων εργασίας, πέραν από την επιχειρηματικότητα του κράτους και της αγοράς.
Η διαφοροποίηση της κοινωνικής οικονομίας σε σχέση με την οικονομία της αγοράς, δεν βρίσκεται τόσο στο αντικείμενο όσο στο υποκείμενο της επιχειρηματικότητας που είναι συλλογικό και κινητοποιεί πόρους.
Επομένως, όταν εξετάζουμε τη δημιουργία θέσεων εργασίας μέσω της κοινωνικής οικονομίας θα πρέπει να αναδείξουμε όλο αυτό το πλέγμα προϋποθέσεων που κινούν τη θεσμική διαδικασία πρωτοβουλίας από τις τοπικές κοινότητες.

10

Στο χώρο των κοινωνικών επιχειρήσεων είθισται πολλοί να μιλούν για το «οικοσύστημα» της κοινωνικής οικονομίας υπονοώντας την ανάγκη ενός σχετικού θεσμικού περιβάλλοντος. Εξετάζοντας, όμως, τη θεωρία της προσφοράς και της ζήτησης στη δημιουργία νέων θέσεων εργασίας, δεν βρήκαμε κάποια θεωρία που να αφορά τη λειτουργία της προσφοράς και της ζήτησης στην κοινωνική οικονομία.

Για την κοινωνική οικονομία δεν υπάρχει κάποια ολοκληρωμένη θεσμική προσέγγιση που να αντιμετωπίζεται ως ολότητα. Οι θεωρίες που υπάρχουν της προσφοράς και της ζήτησης αναφέρονται στη νεοκλασική οικονομική θεωρία, και στην κεϋνσιανή θεωρία της ενεργούς ζήτησης.

Αυτό σημαίνει ότι υπάρχει ένα θεωρητικό κενό για την σύγχρονη πραγματικότητα ώστε να δημιουργηθεί πραγματικά ένα “οικοσύστημα” του τρίτου τομέα της οικονομίας. Είναι αναγκαίος λοιπόν, ένας οδηγός θεωρίας και πράξης για τον τρίτο πυλώνα της οικονομίας που δημιουργεί εκτός των άλλων νέες θέσεις εργασίας.

Εν τέλει έχοντας υπόψη την “τεχνολογική” ανεργία σε μία περίοδο μετάβασης προς την 4η βιομηχανική επανάσταση που συρρικνώνει τις μικρομεσαίες επιχειρήσεις και μειώνει την απασχόληση στον ιδιωτικό τομέα.

Έχοντας υπόψη ότι ο κρατικός παρεμβατισμός δεν μπορεί να καλύψει πλήρως τις ανάγκες με επιδόματα και επιχορηγήσεις για την προσφορά εργασίας.

Έχοντας από την άλλη δείγματα γραφής σε πανευρωπαϊκό επίπεδο ότι η κοινωνική επιχειρηματικότητα αναπτύσσει προοδευτικά και σταθερά την απασχόληση αντιμετωπίζοντας τον οικονομικό αποκλεισμό προτείνουμε : ένα επιχειρησιακό πρόγραμμα κοινωνικής επιχειρηματικότητας και απασχόλησης.

Μέχρι τώρα η σχετική ανταπόκριση από το Υπουργείο Εργασίας και τις Περιφέρειες ήταν προσχηματική.

Αναγνώριζε μεν τις οδηγίες του Ευρωπαϊκού Κοινωνικού Ταμείου για την ενίσχυση της Κοινωνικής Οικονομίας στην Ελλάδα αλλά κατεύθυνε τους σχετικούς πόρους αποκλειστικά προς Άλλους τομείς του δημοσίου και ιδιωτικού τομέα.

Έτσι, τα τελευταία 10 χρόνια, στην Ελλάδα, οι κοινωνικές επιχειρήσεις έχουν ουσιαστικά αποκλειστεί από τους κοινοτικούς πόρους και χρηματοδοτήθηκαν ελάχιστα.

Αυτός ο φαύλος κύκλος θα σπάσει μόνο αν κινητοποιηθούν οι οργανώσεις της κοινωνίας πολιτών που είναι και το υποκείμενο της κοινωνικής οικονομίας και της κοινωνικής επιχειρηματικότητας.

Τότε είναι βέβαιο ότι θα ακολουθήσουν και οι ανάλογες πολιτικές στις Κυβερνήσεις και στην Τοπική Αυτοδιοίκηση.

Βασίλης Τακτικός inmeko@otenet.gr